

Г.С. Ахметова^{1*}, Д.С. Рыспаева², А.Б. Мусина³

¹«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» КеАҚ, Астана, Қазақстан;

²«Ш. Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті» КеАҚ, Көкшетау, Қазақстан;

³Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан

(*Хат-хабарға арналған автор. E-mail: gulnarakzkk@gmail.com)

¹ORCID 0000-0003-4608-1996

²ORCID 0000-0001-7620-2301

³ORCID 0000-0001-8513-7417

Ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың оқылым дағдыларын дамытуда графикалық органайзерлердің әсері

Оқылым — академиялық табысқа жету үшін қажетті негізгі дағды, бірақ ол шетел тілін үйренуде қиын аспектілердің бірі. Оқылым оқушылардың академиялық сауаттылығы мен жалпы тілдік құзыреттілігін дамытуда маңызды рөл атқарады. Шетел тілін оқыту барысында мәтінді өңдеп, түсінуге көмектесетін тиімді әдістерді зерттеу өзекті. Бұл зерттеу Қазақстандағы мектеп оқушыларының оқылым дағдыларын жетілдіруде графикалық органайзерлердің тиімділігін зерттеуге бағытталған. Аталмыш мақала ментальды карталар, Венн диаграммалары, семантикалық карталар және тағы басқа визуалды құралдардың оқушылардың ақпаратты түсіну, талдау және есте сақтау қабілетін жетілдірудегі әсерін зерттейді. Зерттеуге Астана қаласындағы мектеп-лицейдің 71 оқушысы қатысты. Эксперименттік топта оқушылардың оқылым дағдыларын қалыптастыруда графикалық органайзерлер, ал бақылау тобында дәстүрлі оқу әдістері қолданылды. Оқылым дағдыларының дамуындағы динамиканы өлшеу үшін статистикалық талдау, жұптық және тәуелсіз t-тест қолданылды. Зерттеу нәтижелері эксперименттік топтағы оқушылардың оқылым дағдыларының айтарлықтай жоғары даму тенденциясын аңғартты. Мәселен негізгі идеялар мен қосымша детальдарды анықтау, қорытындылау және перифраз жасай алу, себеп-салдар байланысын анықтау сияқты дағдылар айтарлықтай жоғары деңгейде дамыды. Оқушылардың функционалды сауаттылық деңгейін арттыру үшін заманауи оқыту әдістерінің бірі — графикалық органайзерлерді пайдалану, оқу материалын құрылымдап, ақпаратты тиімді меңгеруге мүмкіндік береді және оқу үдерісінің тиімділігін арттырады. Аталмыш зерттеу графикалық органайзерлердің көмегімен оқушылардың оқылым дағдыларын жетілдірудегі тиімділігін зерттеу арқылы шетел тілін оқыту әдістемесіне үлес қоспақ.

Кілт сөздер: оқылым, дағды, графикалық органайзер, түсіну, диаграмма, карта, визуализация, функционалды сауаттылық, бағалау.

Kipicne

Оқу деп күнделікті газет, кітап, жарнама сияқты әртүрлі мәтіндерді оқу арқылы жүзеге асырылатын кең таралған әрекетті, ал оқылым деп оқу арқылы жүзеге асырылатын дағдыны атаймыз. Сыныптарда білім алушылар пәндерді оқу барысында академиялық мәтіндерді оқуға тура келеді, бұл оқушылардың жетілдірілген оқылым дағдыларын талап етеді. Қазіргі кезде оқушылар күнделікті өмірде кездесетін мәселелерді шешу үшін функционалды сауаттылық дағдыларын дамыту қажет. Осылайша оқылым оқу сауаттылығын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады [1]. Ағылшын тілін үйренуде оқылым сөйлеу әрекетінің маңызды, сонымен бірге қиын компоненттерінің бірі. Көптеген оқушылар оны күрделі және қажырлы үдеріс деп қабылдайды. Дегенмен оқылым тіл үйренудің маңызды аспектісі Оқылым PISA (Programme for International Student Assessment), яғни халықаралық оқушылардың бағалау бағдарламасында негізгі рөл атқарады, себебі ол математика және жаратылыстану ғылымдары сияқты басқа салаларда білімді тиімді меңгерудің негізін құрайды. PISA зерттеуіне сәйкес, оқу сауаттылығы — функционалды сауаттылықтың (математика және жаратылыстану сауаттылықтарымен бірге) негізгі бағыттарының бірі болып саналады. Сондықтан оқылым тек мәтінді түсіну қабілеті ретінде емес, ақпаратты әртүрлі көздерден түсіну, талдау және қолдану қабілеті ретінде қарастырылады. PISA функционалды оқуды, яғни білім алушының ақпаратты қабылдау, мәтінді талдау, түсіндіру және оны нақты өмірлік жағдайларға қолдану қабілетін бағалайды. Бұл оқушылардың болашақ қиындықтарға қаншалықты дайын екенін анықтауға көмектеседі. Мәтінді талдау және ақпаратты сыни тұрғыда бағалау қабілеті қазіргі қоғамда табысқа

жету үшін маңызды, себебі үлкен көлемдегі ақпаратпен, соның ішінде цифрлық деректермен жұмыс істей алу қажет [2].

Қазіргі уақытта PISA зерттеулері бүкіл әлемде мектеп білімінің тиімділігін салыстырмалы түрде бағалау үшін әмбебап құрал ретінде қарастырылады. Бұл зерттеулер арқылы алынған деректер білім беру жүйесін дамыту стратегияларын анықтау үшін негіз болып қызмет етеді. Соның ішіне оқыту мазмұны мен әдістері және әртүрлі факторлардың оқушылардың функционалдық сауаттылық деңгейіне әсері де кіреді. Демек PISA-ның Қазақстан үшін маңызы айқын, себебі бұл жаһандық бағалау бағдарламасы елдің білім, саясат және экономика саласындағы болашақ дамуы үшін құнды әрі маңызды ақпарат бере алады [3].

Білім беру саласында функционалдық сауаттылық мектептерде де, Оқу-ағарту министрлігінде де маңызды талқылау тақырыбына айналып отыр. Функционалдық сауаттылық дегеніміз — жеке тұлғаның оқылым және жазылым дағдыларын әлеуметтік өмірде қолдану қабілеті. Мысалы, банк шотын ашу, нұсқаулық оқу немесе кері байланыс формасын толтыру сияқты әрекеттер жатады. Функционалдық сауаттылықтың негізгі дағдысы — оқу сауаттылығы. PISA-ға сәйкес, оқу сауаттылығы — жазбаша мәтінді түсіну және қолдану қабілеті, оны талқылау, жеке мақсаттарға жету, білім мен мүмкіндіктерді кеңейту және әлеуметтік өмірге қатысу үшін оқу арқылы ақпаратты пайдалану қабілеті. Оқылым дағдысы білім алушыларға математика және жаратылыстану сияқты басқа пәндерде білім алуға көмектеседі. Мәтіндік ақпаратты түсіну және қолдану қабілеті кез келген пәнді үйренудің маңызды құрамдас бөлігі. PISA аясында оқылым тапсырмалары әртүрлі елдер мен өңірлердің оқушылары мәтінмен қалай жұмыс істеу, білімді қолдану және шешім қабылдау дағдыларын салыстыруға мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың болашақта жаһандық экономика мен қоғамға жеңіл, әрі оңтайлы интеграциялануы үшін маңызды. Осылайша PISA контекстінде оқылым — оқушылардың білімге дайындық деңгейінің және күрделі, әрі нақты өмірлік мәселелерді шешу қабілетінің негізгі көрсеткіші. Қазақстанның орта білім беру жүйесінде функционалдық сауаттылыққа ұлттық басымдық берілгендіктен аталмыш зерттеу нәтижелері маңызды.

Интеграциялық оқу үдерісінде білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін қазіргі уақытта тиімділігін арттыру мақсатында жаңа тәсілдер мен инновациялық әдістер қажет [4]. Ағылшын тілін шетел тілі ретінде оқу барысында білім алушылар бірнеше қиындықтарға тап болады (оқушылар оқу үдерісіндегі қорқыныш сезімі, сабақтардың қызықсыз болуы немесе оқу әрекеттері біртекті болуы). Сол себепті мұғалімдер оқушылардың оқып түсіну дағдыларын жетілдіру және оқылым дағдыларын дамыту мақсатында оқу техникалары мен стратегияларды іздейді.

М. Лі оқып түсіну дағдысының академиялық және кәсіби ортада табысқа жету үшін шешуші рөл атқарады деп санайды. Ол когнитивті үдеріс болып саналғандықтан оқушылардың жоғары белсенділігін және әрекеттестікті талап етеді [5].

А. Berdikulova және Sh. Qarantayquzu ойынша, оқушылар көп оқыған сайын мәтіндегі сөздерге назар аударуда қиындыққа тап болады, сондықтан оқу әрекетін тиімді ұйымдастыруға көмектесетін нұсқаулықтар мен стратегияларды қолдану ұсынылады. Сол стратегиялардың бірі — визуализация, яғни көріністерді, кейіпкерлерді және оқиғаларды саналы түрде елестету [6]. Графикалық органиайзерлер оқушылардың оқылым дағдыларын дамыту үшін тиімді құралдардың бірі ретінде мектеп бағдарламасын жүзеге асыру үшін өзіне өзі қажетті. Графикалық органиайзерлердің шетел тілін оқытудағы маңызды рөлдері мен әсері туралы көптеген зерттеушілер айналысқан [5-7]. Мәселен, М. Alba-ның пайымдауынша, ақыл-ой карталары (mind map) негізгі детальдарды анықтау және оқу кезінде конспект жасауға көмектесуде пайдалы. Ақыл-ой карталары дәстүрлі конспект пен қысқаша баяндаудан ерекшеленеді: олар оқушыларды белсенді жұмысқа тартуға және алған білімді қайта құрып, жүйелеуге көмектеседі [7]. Ақыл-ой карталары оқушылардың айтылым мен оқылым дағдыларын дамытуға тиімді әдіс болып саналады. Бұл әдіс шетел тілі сабақтарында оқушыларға сөздік қорын кеңейтуге және қорытындылау дағдыларын дамытуға көмектесетін құнды құрал бола алады. Z.U. Miyatbekova пікірінше, графикалық органиайзер деп адамдар өз білімдерін, көзқарастарын, идеяларын және хабарларын білдіру үшін қолданатын көрнекі жазбаша қарым-қатынас түрі. Графикалық органиайзерлер педагогикалық құрал ретінде көрнекі, коммуникациялық және когнитивтік функцияларды атқарады, оқушыларға оқу жобаларын ұйымдастыруға, мәселелерді шешуге, шешім қабылдауға және зерттеулер жүргізуге көмектеседі [8].

Н.К. Sari-дің көзқарасы бойынша, графикалық органиайзерлер жазбаша идеяларды визуалды форматқа айналдыруды жеңілдетеді, бұл мидың ақпаратты өңдеу үдерісін жеңілдетеді. Алдын ала белгіленген макетсіз түстер мен символдарды қолдануға мүмкіндік беретін графикалық органиайзер-

лер оқушыларға әңгімедегі күрделі мәліметтерге назар аударуға көмектеседі. Оқушылар осы мәліметтерді анықтаған сайын негізгі тақырыпты белгілеу, әңгіменің мазмұнын өз сөздерімен қайта айту, тұжырым жасау, әртүрлі ақпараттарды байланыстыру және мәтіннен алынған шешімдер мен идеяларды ұсыну мүмкіндігіне ие болады [9].

Т. Poma Solier пікірінше, графикалық орғанайзерлер идеялар мен әртүрлі ақпарат түрлерін айқын көрсетуге мүмкіндік беретін құнды оқу ресурсы және ол оқушылардың ойларын түсіну мен ұйымдастыру қабілетін арттырады. Мұғалімдер графикалық орғанайзерлерді маңызды ақпаратты жүйелі түрде орналастыру және жіктеп, бөліп көрсету үшін пайдаланады, ал бұл жаңа білімді меңгеруге көмектеседі. Графикалық орғанайзерлерге суреттер, графиктер немесе модельдер кіруі мүмкін. Олар ақпаратты шектеулі уақыт ішінде үлкен көлемдегі деректерді өңдеуге мүмкіндік береді. Ағылшын тілін шетел тілі ретінде оқытатын сыныптарда қолданылатын графикалық орғанайзерлердің көптеген түрлері бар. Мұғалімдер осы құралдарды қолдану барысында әрбір орғанайзердің белгілі бір функциялар мен тапсырмалар атқару үшін жасалғанын білу қажет [10].

S.D. Praveen және P. Rajan оқушылардың стратегиялық оқылым дағдыларын графикалық орғанайзерлерді қолдану арқылы едәуір жақсартуға болады деп санайды. Бұл құралдар мәтінді топтастыруға, көрнекі түрде құрылымдауға, негізгі идеяларды қосымша мәліметтерден ажыратуға көмектеседі. Дәстүрлі оқу әдістерімен салыстырғанда, графикалық орғанайзерлер оқушыларға сабаққа белсенді түрде қатысуға көбірек мүмкіндік береді, ал бұл мәтінді тереңірек түсінуге әкеледі [11]. Мақалада графикалық орғанайзерлердің оқушылардың оқылым дағдыларын дамытудағы әсері қарастырылады. Аталмыш зерттеудің мақсаты — ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың оқу дағдыларын дамытуда графикалық орғанайзерлерді қолданудың тиімділігін және олардың мәтінді түсіну, негізгі идея мен қосалқы ойларды айқындау және басқа да ақпаратты талдау қабілеттеріне әсерін зерделеу. Зерттеу мақсатына жету үшін келесі зерттеу сұрағы қойылды: *«Графикалық орғанайзерлер шетел тілін үйренушілердің мәтінді түсіну (оқылым) дағдыларын дамытуға қалай әсер етеді?»*.

Әдістер мен материалдар

Зерттеуде теориялық және эмпирикалық зерттеу әдістері қолданылды. Теориялық зерттеу әдістеріне оқылым дағдыларын оқыту мен дамытуда графикалық орғанайзерлерді қолдануға байланысты оқу-әдістемелік әдебиеттерді жалпылау және талдау жатады. Эмпирикалық зерттеу әдістеріне педагогикалық бақылау, эксперимент және тестілеу кіреді. Эксперимент ағылшын тілі сабақтары барысында жүргізілді. Зерттеуге Астана қаласындағы мектеп-лицей оқитын, өз еркімен 71 оқушы қатысты. Білім алушылар туралы деректерді жинау үшін тест нәтижелері пайдаланылды. Сонымен бірге оқушылардың қажеттілік тестінің (Needs analysis) нәтижелері ескерілді. Экспериментке 11 «А», 11 «Ә», 11 «Б», 11 «В» және 11 «Г» сыныптары қатысты. Әр сынып: эксперименттік топ (ЭТ) және бақылау тобы (БТ) болып екіге бөлінді. Эксперименттік топтағы 35 білім алушы ағылшын тілі сабақтарында графикалық орғанайзерлерді пайдаланды, ал бақылау тобындағы 36 оқушы дәстүрлі оқыту әдістерін қолданды.

Эксперименттік оқыту толық жеті айға созылды. Эксперимент үш кезеңде жүргізілді. Эксперименттік оқытудың алдында эксперименттің бірінші кезеңі — анықтаушы кезеңде оқушылардың оқылым дағдыларының бастапқы қалыптасу деңгейінің анықтау мақсатында кіріспе диагностикалық тест (Pre-test) өткізілді. Тест сұрақтары оқушылардың негізгі идеяларды анықтау, қорытынды жасау, қысқаша баяндау, парафраз жасай алу, мәтіндегі нақты және қосымша деректерді түсіну және себеп-салдар байланысын түсіне алу дағдыларын бағалады. Pre-test және post-test де бірнеше нұсқалы 20 сұрақты қамтыды. Эксперимент толық оқу жылы бойы жүргізілді. Pre-test нәтижелеріне қыркүйек айында, ал post-test нәтижелеріне мамыр айында қорытынды талдау жасалды.

Екінші кезең — қалыптастырушы кезеңде эксперименттік топта оқу дағдыларын дамыту құралы ретінде Венн диаграммалары, әңгіме карталары, өрмекші карталары, концепт карталары, уақыт сызығы, реттілік диаграммалары, себеп-салдар диаграммалары және иерархиялық/желілік ағаштар сияқты графикалық орғанайзерлер қолданылды. «Графикалық орғанайзер» кейде «білім картасы», «концепт карта», «әңгіме картасы», «когнитивтік орғанайзер», «жетілдірілген орғанайзер» немесе «концептуалды диаграмма» деп те аталып, визуалды коммуникацияны құрады. Ол білім мен ұғымдарды, ойлар мен идеяларды, сондай-ақ олардың арасындағы байланыстарды көрсету үшін символдарды қолданады. Бақылау тобында оқушылардың оқылым дағдыларын дамытуда мұғалім графикалық орғанайзерлердің орнына грамматикалық-аударма сияқты дәстүрлі әдістерді пайдалан-

ды. Эксперименттік топта қолданылған графикалық органайзерлер оқылым алдында, оқылым барысында және оқылымнан кейін де қолданылды.

Қорытынды бақылау кезеңінде оқылым дағдыларының даму деңгейіндегі өзгерістерді анықтауға бағытталған қорытынды тест (post-test) өткізілді. Алынған нәтижелер сандық, сапалық және статистикалық талдау әдістері арқылы өңделді. Бұл эксперимент барысында екі топтың оқу дағдыларының қалай өзгергенін өлшеп, салыстырып және талдау жасауға мүмкіндік берді.

Нәтижелер және оларды талдау

Эксперименттен кейін алынған нәтижелерді статистикалық талдау үшін жұптық және тәуелсіз t-тест қолданылды. Pre-test және post-test келесі сұрақ түрлерін қамтыды: көп таңдаулы сұрақтар, дұрыс/қате/берілмеген сұрақтар, тақырыптарды сәйкестендіру, ақпаратты сәйкестендіру, қысқаша баяндау, ұқсас және қарама-қарсы ақпаратты табу, оқиғаларды хронологиялық тәртіпте тізу, парафраз жасау және конспект жасау. 1-кестеде эксперименттік топтағы ағылшын тілі сабақтарында қолданылған графикалық органайзерлердің түрлері мен олардың сипаттамаларын көрсетілген.

1 - к е с т е

Графикалық органайзерлердің түрлері мен олардың сипаттамалары

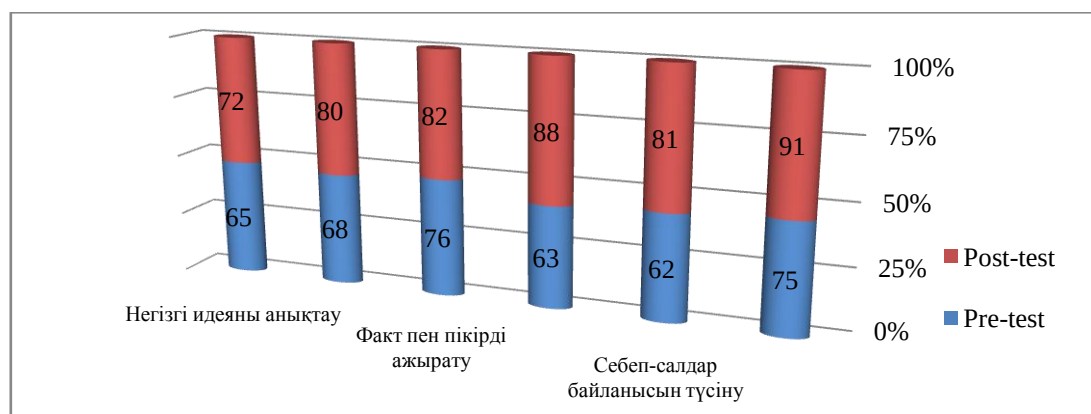
Органайзерлердің түрлері	Сипаттамалары
T-charts/ T-кестелер	Идеяларды екі бағанға ұйымдастыруға және ұғымның немесе оқиғалардың екі компонентін зерттеуге көмектеседі
Time line/ Уақыт сызығы	Нақты оқиғаларды ретімен, әдетте даталармен, сызықтық түрде көрсетеді
A Venn diagram / Венн диаграммасы	Өртүрлі заттар топтары арасындағы байланысты визуалды түрде көрсететін құрал. Әдетте, өртүрлі жиындарды білдіретін қабаттасқан шеңберлер немесе басқа геометриялық фигуралар пайдаланылады. Қабаттасқан аймақтар жиындар арасындағы ортақ элементтерді көрсетеді. Венн диаграммалары білім беру саласында ақпаратты жіктеуге, ұқсастықтарды анықтауға және ойды құрылымдауға көмектесу үшін қолданылады
A story map / әңгіме картасы	Оқиғаның негізгі элементтерін (кейіпкерлер, орын, сюжет, қақтығыс, шешім) көрсететін визуалды құрал. Ол оқушыларға оқиғаның құрылымын ұйымдастыруға және түсінуге көмектеседі, оқу мәтінін түсіну және аналитикалық дағдыларын жақсартады
A sequence chart / Реттілік диаграммасы	Үдеріс, оқиға немесе тапсырмадағы оқиғалардың ретін немесе тәртібін визуалды көрсетуге арналған графикалық органайзер. Бұл оқушыларға оқиғалардың әр қадамын немесе кезеңін жоспарлауға, даму кезеңдерін түсінуге мүмкіндік береді. Реттілік диаграммалары хронологиялық процестер немесе оқиғалармен байланысты пәндерде, мысалы, оқу мәтінін түсіну, ғылыми тәжірибелер немесе тарихи оқиғаларды сипаттауда тиімді қолданылады
A concept map / Концепт картасы spider map / Өрмекші картасы	Өртүрлі ұғымдар арасындағы байланысты көрсететін білімді ұйымдастыру және визуалды түрде көрсету құралы. Ол идеяларды немесе ұғымдарды бейнелейтін түйіндерден және осы түйіндерді байланыстыратын сілтемелерден тұрады. Концепт карталары оқушыларға ақпарат құрылымын визуализациялау арқылы «үлкен суретті» көруге және өртүрлі элементтер арасындағы байланысты түсінуге көмектеседі
Fishbone map / Балық сүйегі картасы Cause-and-Effect Diagram / Себеп-салдар диаграммасы	Мәселенің немесе салдардың түпкі себептерін анықтау және ми шабуылы жүргізу үшін қолданылатын визуалды құрал. Атауы балық сүйегіне ұқсастығынан шыққан, мұнда «бас» мәселені білдіреді, ал «сүйектер» оған ықпал ететін өртүрлі себептер категорияларын көрсетеді

Cycle map / Цикл картасы	Үздіксіз үдеріс немесе цикл бойынша қайталанатын оқиғалар тізбегін көрсетуге арналған визуалды құрал. Бұл кезеңдер немесе компоненттердің бір-бірімен байланыстығын көрсету үшін пайдалы
A Compare-Contrast Matrix / Салыстыру-қарсы қою матрицасы	Екі немесе одан да көп заттарды, ұғымдарды немесе идеяларды салыстыру және қарсы қойып салыстыру үшін қолданылатын графикалық органиайзер. Бұл талданатын нысандар арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтауға көмектеседі, сыни ойлауды, мәселе шешуді және мәтінді түсінуді дамыту үшін пайдалы
A Hierarchical / Network Tree / Иерархиялық / Желілік ағаш	Ақпаратты, ұғымдарды немесе қатынастарды құрылымдық, тармақталған форматта көрсетуге арналған графикалық органиайзер немесе диаграмма. Ол әртүрлі элементтер арасындағы иерархия немесе байланысты көрсету үшін қолданылады, күрделі идеяларды түсінуді жеңілдетеді [11]

Графикалық органиайзерлерді оқу үдерісінің барлық кезеңінде, яғни оқылымға дейінгі оқылым барысындағы және оқылымнан кейінгі кезеңде тиімді құрал ретінде қолдануға болады. Оқушыларға мәтінді ұйымдастыруға көмектесу арқылы олар мәтінді түсінуін жақсартып, негізгі идеяларды жылдам, әрі дұрыс анықтауға мүмкіндік береді. Бұл органиайзерлер мәтіндік ақпаратты өндеуге көмектесетін визуалды бейнелер, суреттер немесе модельдер түрінде болуы мүмкін. Мұғалімдер ақыл-ой карталарын (mind maps) пайдалана отырып, оқушыларға мәтінді талдауға және негізгі идеяларды бөлек бөлімдерге топтастыруға көмектесе алады. Осы әдіс оқушыларды өз пікірлерінің байланыстарына және таңдаған сөздері арасындағы семантикалық қатынастарға зейін аударуға ынталандырады.

Эксперименттік топта, біріншіден, оқушыларға графикалық органиайзерлерді таныстырып, мәтін оқып жатқанда оларды тиімді пайдалану жолдары көрсетілді. Оқушылар әртүрлі мәтіндер үшін түрлі органиайзерлерді қолдануды үйренді. Білім алушылар графикалық органиайзерлер түрлерімен танысып, өздерінің органиайзерлерін құрастырды. Эксперименттік және бақылау топтарында оқу барысында бірдей дидактикалық материалдар қолданылды. Бақылау тобы дәстүрлі әдістерге сүйеніп, мәтінді бірнеше рет оқып, мазмұнын графикалық органиайзерлерді қолданбай түсініп, сұрақтарға жауап беруге тырысты, алайда олар мәтінді жалпы түсінгенімен, абзацтарды негізгі идеяларға, тақырыпшаларға, қосымша детальдарға және т.б. жіктеуде қиындыққа тап болды.

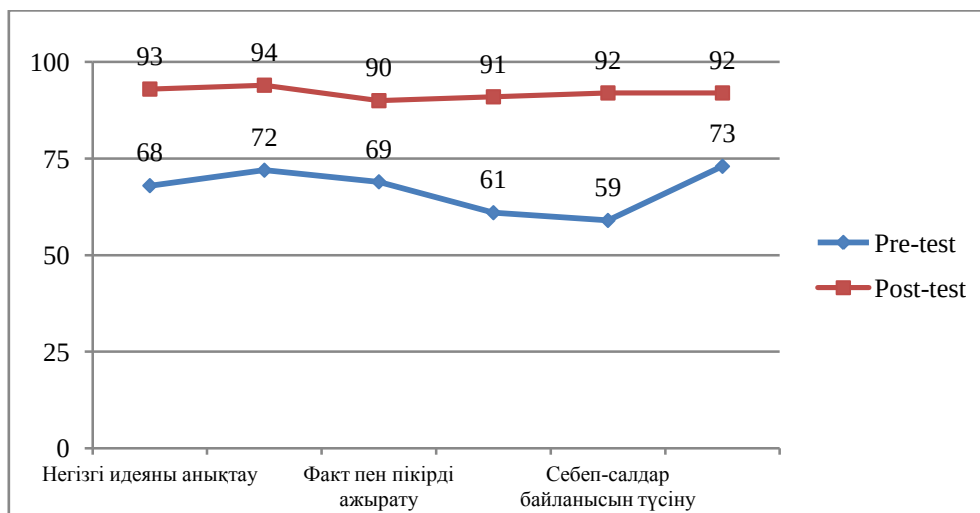
1-суретте бақылау тобының pre-test және post-test нәтижелерінде, яғни оқылым дағдысының түрлері бойынша меңгерудің пайыздық көрсеткіші сипатталған.

1-сурет. Бақылау тобының pre-test және post-test нәтижелері

1-суретте бақылау топта экспериментке дейінгі және эксперименттен кейінгі тестің нәтижелері өзгеріске ұшырағанын, яғни оң динамиканы байқауға болады. Мәселен мәтіндегі негізгі идеяны анықтау 7 %, қосымша детальдарды табу 12 %, факт пен пікірді ажырату 6 %, қорытындылау және перифраз жасау 25 %, себеп-салдар байланысын табу 19 %, ақпаратты салыстыру 16 % болды. Тест нәтижелері бақылау топтағы білім алушылардың әсіресе қорытындыны жазу мен перифраз жазу, се-

беп-салдар байланысын табу, ақпаратты салыстыру және қарсы қою сияқты дағдылардың сәл жақсарғанын көрсетеді.

2-сурет. Эксперименттік топтың pre-test және post-test нәтижелері

2-суретте эксперименттік топтың экспериментке дейінгі және эксперименттен кейінгі тесттің нәтижелері үлкен өзгеріске ұшырағанын, яғни оң динамиканы байқауға болады. Мәселен мәтіндегі негізгі идеяны анықтау 25 %-ға, қосымша детальдарды табу 22 %-ға, факт пен пікірді ажырату 21 %-ға, қорытындылау және перифраз жасай алу 30 %-ға, себеп-салдар байланысын анықтау 33 %-ға, ақпаратты салыстыру және қарсы қою 19 %-ға өсті. Диаграммадағы нәтижелерге сүйенсек, эксперименттік топтың эксперименттен кейінгі тест нәтижелері бақылау тобына қарағанда едәуір жоғарлағанын айқын көрсеткен. ЭТ-да ең үлкен өсім себеп-салдар байланыстарын түсіну дағдысында (33 %), ал БТ-да ең үлкен өсім қорытындылау және парафраз жасау дағдыларында байқалды (25 %). ЭТ-да ең аз өсім ақпаратты салыстыру (19 %) дағдысында байқалды, ал БТ-та ең кішкентай өсім факт пен пікірді ажырату (6 %) және мәтіндегі негізгі идеяны анықтау (7 %) дағдыларында байқалады.

2 - к е с т е

Бақылау және эксперименттік топтардың жұптық t-test нәтижесінің талдауы

Топ	Орташа pre-test	Орташа post-test	Орташа өсім	t-value	p-value	Статистикалық маңызы
Эксперименттік топ	67.00	92.00	25.00	11.18	0.0001	Аса маңызды $p < 0.01$
Бақылау топ	68.17	82.33	14.17	4.75	0.0051	Маңызды $p < 0.05$

Зерттеу нәтижелерін статистикалық өңдеу үшін екі тест түрі қолданылды. Біріншіден, эксперименттік оқыту нәтижелерінің сенімділігін тексеру үшін статистикалық өңдеу құралы ретінде Стьюденттің жұптық t-критерийі (paired samples t-test) қолданылды. Бұл тест әр топ ішіндегі pre-test пен post-test нәтижелерін салыстыру үшін жүргізілді. 2-кестеде көрсетілгендей бұл тест екі топта да pre-test пен post-test аралығында оқушылардың оқылым дағдыларының әртүрлі деңгейде жақсарғанын дәлелдеді.

Бақылау және эксперименттік топтардың тәуелсіз t-test нәтижесінің талдауы

Көрсеткіш	Бақылау	Эксперименттік	t-value	p-value	Қорытынды
Орташа post-test	82.33	92.00	3.48	0.0153	Айырмашылық маңызды

Екіншіден, эксперименттік және бақылау тобының арасындағы нәтижелерін салыстыру үшін Стьюденттің тәуелсіз t-критерийі (Independent samples t-test) пайдаланылды. 3-кестеде (post-test) эксперименттен кейінгі тестің соңғы нәтижелерін салыстыру арқылы топтар арасындағы статистикалық маңызды айырмашылықты көрсетті ($t = 3.48$, ал $p = 0.0153$). Сонымен бірге топтардың нәтижелерінің өсіміне талдау жасалды, яғни эксперименттік топтың нәтижелері бақылау тобына қарағанда статистикалық маңызы айқын байқалды ($t = 2.91$, ал $p = 0.0169$).

Статистикалық талдаудың нәтижелері графикалық органаизерлердің ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың оқылым дағдыларын дамытуда тиімділігін дәлелдеді. Өткізілген жұптық тест pre-test пен post-test нәтижелерінің арасында екі топта да статистикалық тұрғыдан айтарлықтай айырмашылықтар бар екенін көрсетті, яғни бұл білім алушылардың оқылым дағдыларының дамуының оң динамикасының белгісі.

Сонымен бірге эксперименттік топтағы р-мәнінің төмен көрсеткіші эксперименттік топтағы қолданылған әдістің дәстүрлі әдіске қарағанда айтарлықтай оң әсерін байқатады. Эксперименттік топтағы білім алушылар оқылым дағдыларының барлық түрлерінде үлкен көрсеткіштерге қол жеткізді. Демек $p < 0.05$ кездейсоқ нәтиженің мүмкіндігінің 5 %-дан төмен болғанын, ал $p < 0.01$ кездейсоқ нәтиженің мүмкіндігінің 1 %-дан төмен болғанын көрсетеді, яғни статистикалық тұрғыдан анағұрылым сенімді, әрі дәлелді болып келеді. Алынған нәтижелер эксперименттік топтағы статистикалық маңыздылық деңгейінің бақылау тобына қарағанда жоғары екенін көрсетті, яғни эксперименттік әдістеменің тиімділігінің анағұрылым жоғары екенін айқындайды.

Екі топтағы оқушылардың көрсеткіштерін салыстырсақ, эксперименттік топтың нәтижелері бақылау тобына қарағанда едәуір жоғары екенін байқауға болады. Демек графикалық органаизерлер мәтіннің мазмұнын визуалды түрде құрылымдауға, негізгі және қосалқы идеяларды анықтауға мүмкіндік бергендіктен, бұл үдеріс оқушыларға оқыған материалды жүйелеп мазмұндауға көмектеседі. Осылайша ақпаратты визуалды түрде ұйымдастыру мәтінді түсінуді едәуір жақсартады, аналитикалық дағдыларды дамытады және оқу материалын тұрақты түрде меңгеруін қамтамасыз етеді. Графикалық органаизерлерді тұрақты түрде қолданудың нәтижесінде эксперименттік топтағы оқушылар бақылау тобындағы оқушыларға қарағанда оқылым барысында қажетті барлық дағды түрлерін анағұрлым жақсарта білді. Графикалық органаизерлерді қолдану білім алушылардың таным белсенділігін арттырып, олардың оқу үдерісіне қатысу деңгейін арттырды. Бұл оң динамиканы визуалды оқыту құралдарының материалды есте сақтауын жеңілдетуі және мәтінді терең түсінуі арқылы түсіндіруге болады.

Графикалық органаизерлерді шетел тілі сабақтарына енгізу арқылы мұғалімдер әртүрлі оқушы қажеттіліктерін ескеретін құрылымдық әрі қызықты оқу тәжірибесін ұсына алады. Ақпаратты ұйымдастыруға көмектесетін визуалды құралдар, мысалы, ой карталары мен концептуалды диаграммалар, негізгі идеяларды анықтауды жеңілдетеді және күрделі мәтіндерді түсінуге мүмкіндік береді. Бұл әдіс шетел тілі сабақтарында жиі орын алатын оқушылардың уәжінің төмендеуі немесе мәтінді талдаудағы қиындықтар сияқты мәселелерді шешуге көмектеседі. Графикалық органаизерлер оқушылардың сыни ойлауын, мәтіндік ақпаратты тиімдірек топтастыруға көмектесетінін растады.

Графикалық органаизерлердің оқу үдерісіндегі тиімділігі бірнеше шетелдік авторлардың зерттеулерінде де дәлелденді. Мәселен, P. Imsa-ard графикалық органаизерлерді ағылшын тілін оқытудағы тиімділігін көрсетіп, оқушылардың оқып түсіну дағдыларының жақсарғанын дәлелдеген. Зерттеу нәтижелері графикалық органаизерлерді оқыту стратегиясы ретінде пайдаланғаннан кейін, оқушылардың оқып түсіну дағдылары айтарлықтай жақсарғанын көрсеткен [12]. M. Albufalasa да графикалық органаизерлердің ағылшын тілі сабағында оқушыларының оқып түсінуі мен оқуға деген мотивациясын арттырудағы рөлін зерттеген. Зерттеу нәтижесіне сәйкес әңгімелерді түсіну үшін графикалық органаизерлерді пайдаланған оқушылардың оқудағы сапа көрсеткіштері едәуір жақсарған және бұл әсіресе қысқа әңгімелерді оқу кезінде оқушыларының мәтінді түсіну

дағдыларына оң әсер еткен. Сонымен қатар бұл оқушылардың ағылшын тілі мен әдебиетін оқуға деген уәжін айтарлықтай арттырған [13].

О. Kurniawan өз зерттеуінде графикалық орғанайзерлер арқылы жасалған оқу материалдары, соның ішінде сабақ жоспарлары мен оқыту ресурстары, мазмұны мен құрылымы жағынан өте сенімді деп танылғанын айтады [14]. Графикалық орғанайзерлер әдісіне сүйене жасалған оқу материалдары, сабақ жоспарлары мен оқу ресурстары оқушылардың оқылым дағдыларын жақсартуда тиімді екенін көрсетті. Концептуалды карталар оқушыларға бұрынғы білімін жаңа ақпаратпен құрылымды түрде біріктіруге көмектеседі. Демек графикалық орғанайзерлер оқушылардың мәтінді түсіну және талдау қабілетін жақсарту арқылы педагогтар оларға академиялық ортада жетістікке жетуге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Сайып келгенде, графикалық орғанайзерлерді қолдану оқушылардың жүйелі логикалық ойлауын дамытуға, оқу уақытын үнемдеуге, мәтінде бейнеленген құбылыстарды, үдерістерді және кейіпкерлердің әрекеттерін мұқият түсінуге мүмкіндік беретіні анықталды. Олар оқылған материалдан басты және қосымша мәліметтерді бөліп көрсету қабілетін қалыптастырады, мәтіндегі семантикалық бірліктер арасындағы байланыстарды орнатуға көмектеседі. Сонымен бірге оқушылардың сыни, аналитикалық ойлауын дамытып, коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырады, жалпы білім деңгейін арттырады және жоғары сынып оқушыларының бастапқы кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруға үлес қосады. Зерттеу нәтижелеріне сүйенсек, эксперименттік топ бақылау тобына қарағанда айтарлықтай жоғары нәтижеге жеткен. Жаңа әдіс оқушылардың мәтіндегі негізгі идея мен қосымша детальдарды анықтау, факт пен пікірді ажырату, қорытындылау және перифраз жасай алу, себеп-салдар байланысын анықтау, ақпаратты салыстыру және қарсы қою дағдыларына айтарлықтай оң әсерін тигізді.

Екі топта да оқылым дағдыларында өсім байқалғанымен, эксперименттік топтың нәтижелеріндегі өсім тұрақты, әрі елеулі болды, яғни бұл қолданылған жаңа оқыту әдісінің тиімділігін дәлелдеді. Демек графикалық орғанайзерлер оқушылардың оқылым дағдыларын жақсартумен шектелмей, сонымен қатар мәтінді құрылымды және сенімді түрде меңгеруге жол ашады. Осылайша Қазақстандағы оқытушылар үшін оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру маңызды міндет болғандықтан, графикалық орғанайзерлерді қолдану дәстүрлі оқыту әдістері мен қазіргі заманғы білім беру талаптары арасындағы алшақтықты азайтуға мүмкіндік береді. Бұл құралдарды күнделікті сабақтарға енгізудің арқасында оқушылардың интербелсенділігін арттырып, сенімсіздігін азайтуға болады. Зерттеудің нәтижелері мұғалімдерді дайындауда оқыту бағдарламаларына енгізіліп, әртүрлі деңгейдегі оқушылардың оқу дағдыларын арттыру үшін инновациялық стратегиялармен жабдықтауға мүмкіндік береді. Аталмыш зерттеудің нәтижесі жалпы шетел тілін оқыту саласына және шетел тілі мұғалімдерін дайындау саласына үлес қосады. Зерттеу нәтижелері шетел тілі оқытушыларына, оқу бағдарламаларын әзірлеушілерге және білім беру саясатымен айналысатын мамандар үшін маңызды.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Оразаева Г.С. Комплексная психолого-педагогическая поддержка учащихся начальных классов при обучении чтению / Г.С. Оразаева, Л.Е. Агеева, Е.Н. Агранович // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана. Серия: Педагогические науки. — 2025. — Т. 76, № 1. — С. 492–514. DOI: 10.48371/PEDS.2025.76.1.032
- 2 PISA. Draft analytical framework. — 2021. — [Electronic resource]. — Access mode: <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2021-assessment-and-analytical-framework.htm>
- 3 Пономаренко М. Развитие и оценка функциональной грамотности школьников на основе международных исследований / М. Пономаренко // Вестник КазНПУ имени Абая. Серия Филологические науки. — 2024. — Т. 3, № 89. — С. 104–111. DOI: 10.51889/2959-5657.2024.89.3.013
- 4 Слямхан М.М. Қазақстан оқушыларының функционалдық сауаттылық деңгейі және оны жетілдіру жолдары / М.М. Слямхан, Ж.Т. Кайынбаев // Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және Әлем тілдері университеті. «Педагогика ғылымдары» сериясы. — 2022. — Т. 66, № 3. — Б. 259–273. DOI: 10.48371/PEDS.2022.66.3.021
- 5 Li M. Promoting reading comprehension and critical-analytic thinking: A comparison of three approaches with fourth and fifth graders / M. Li et al. // Contemporary Educational Psychology. — 2016. — Vol. 46. — P. 101–115. DOI: 10.1016/j.cedpsych.2016.05.002

- 6 Бердикулова А. Тіл үйретуде оқылым дағдысын қалыптастыру мәселесі жайында / А. Бердикулова, Ш. Капантайқызы // Ясауи университетінің хабаршысы. — 2022. — Т. 4, № 126. — С. 351–361. DOI: 10.47526/2022-4/2664-0686.30
- 7 Alba M. Using mind mapping software in developing EFL learners' vocabulary / M. Alba // Journal of New Advances in English Language Teaching and Applied Linguistics. — 2022. — Vol. 4, No. 1. — P. 816–830. DOI: 10.22034/jeltal.2022.4.1.8
- 8 Миятбекова З.У. Көптілді білім беруде CLIL технологиясын қолданудың ерекшеліктері / З.У. Миятбекова, Ж.Ж. Жумагулова, Г.О. Абитова // Qazaqtaný. — 2020. — № 8. — Б. 189–194. — [Электрондық ресурс]. — Қолжетімділігі: <https://auezov.edu.kz/media/attachments/2022/03/28/34-...-188-193.pdf>
- 9 Sari N.K. Promoting students' reading comprehension using graphic organizer: A classroom action research / N.K. Sari et al. // International Journal of Language Teaching and Education. — 2019. — Vol. 3, No. 2. — P. 118–129. DOI: 10.22437/ijolte.v3i2.7394
- 10 Poma Solier T.Z. Graphic organizer: Methodological strategy for meaningful student learning / T.Z. Poma Solier // Cakrawala pendidikan. — 2025. — Vol. 44, No. 1. — P. 227–237. DOI: 10.21831/cp.v44i1.47428
- 11 Praveen S.D. Using Graphic Organizers to Improve Reading Comprehension Skills for the Middle School ESL Students / S.D. Praveen, P. Rajan // English language teaching. — 2013. — Vol. 6, No. 2. — P. 155–170. DOI: 10.5539/elt.v6n2p155
- 12 Imsa-ard P. Reading Better?: Enhancing Thai EFL Secondary School Students' Reading Comprehension Abilities with the Use of Graphic Organizers / P. Imsa-ard // English Language Teaching. — 2022. — Vol. 15, No. 5. — P. 1–13. DOI: 10.5539/elt.v15n5p1
- 13 Albufalasa M. The impact of implementing graphic organizers on improving EFL students' reading comprehension of narrative texts and motivation / M. Albufalasa // International Journal of Applied Linguistics and English Literature. — 2019. — Vol. 8, No. 4. — P. 120–129. DOI: 10.7575/aiac.ijalel.v.8n.4p.120
- 14 Kurniaman O. The effectiveness of teaching materials for graphic organizers in reading in elementary school students / O. Kurniaman, Z. Zufriady // Journal of Educational Sciences. — 2019. — Vol. 3, No. 1. — P. 48–62. DOI: 10.31258/jes.3.1.p.48-62

Г.С. Ахметова, Д.С. Рыспаева, А.Б. Мусина

Влияние графических органайзеров на развитие навыков чтения учащихся на уроках английского языка

Несмотря на то, что чтение считается одним из наиболее сложных аспектов в процессе изучения иностранного языка, этот навык является ключевым для достижения академического успеха. Чтение играет существенную роль в развитии академической грамотности учащихся и их общей языковой компетенции. Основным навыком функциональной грамотности является читательская грамотность. Исследование эффективных методов, способствующих обработке и пониманию текста, является приоритетным в процессе обучения иностранному языку. Настоящее исследование направлено на изучение эффективности использования графических органайзеров в развитии читательских навыков школьников Казахстана. В статье рассматривается влияние ментальных карт, диаграмм Венна, семантических карт и других визуальных инструментов на улучшение способности учащихся понимать, анализировать и запоминать информацию. В данном исследовании приняли участие 71 учащийся одной из школ-лицеев города Астаны. В экспериментальной группе для формирования навыков чтения использовались графические органайзеры, тогда как в контрольной группе применялись традиционные методы обучения чтению. Для измерения динамики развития читательских навыков был использован статистический анализ, независимый и парный t-тесты. Результаты исследования показали значительное улучшение навыков чтения у учащихся экспериментальной группы. В частности, существенно повысился уровень умения определять основную идею текста, узнавать дополнительные детали текста, выполнять краткое изложение и перефразирование, а также понимать причинно-следственные связи. Использование графических органайзеров как одного из современных методов обучения способствует повышению уровня функциональной грамотности учащихся, так как позволяет структурировать учебный материал, эффективно усваивать информацию и повышать результативность учебного процесса. Данное исследование вносит вклад в методику обучения иностранному языку, демонстрируя эффективность графических органайзеров в развитии навыков чтения учащихся.

Ключевые слова: чтение, навык, графический органайзер, понимание, диаграмма, карта, визуализация, функциональная грамотность, оценивание.

G.S. Akhmetova, D.S. Ryspayeva, A.B. Mussina

The effect of graphic organizers on developing learners' reading skills in EFL classes

Reading is a crucial skill required for achieving academic success; however, it is considered one of the most complex aspects of foreign language learning. Reading plays a key role in developing students' academic literacy and overall language competence. The essential skill of functional literacy is reading literacy. Investigating effective methods that facilitate text processing and comprehension is highly relevant in foreign language teaching. This study aims to explore the effectiveness of graphic organizers in improving the reading skills of school students in Kazakhstan. The article investigates the impact of mind maps, Venn diagrams, semantic maps, and other visual tools on students' ability to understand, analyze, and retain information. The research involved 71 students from a school-lyceum in the city of Astana. The experimental group used graphic organizers to develop students' reading skills, whereas the control group employed traditional reading instruction methods. Statistical analysis, an independent samples t-test and a paired-samples t-test were used to measure the development of students' reading skills. The results of the study demonstrated a notable improvement in the learners' reading skills in the experimental group. In particular, students demonstrated significantly higher performance in identifying main and supporting ideas, summarizing texts and paraphrasing, and understanding cause-and-effect relationships. The use of graphic organizers as a modern instructional approach contributes to enhancing learners' functional literacy by structuring learning material, facilitating effective information processing, and increasing the overall effectiveness of the learning process. The research contributes to foreign language teaching methodology by demonstrating the effectiveness of graphic organizers in developing learners' reading skills.

Keywords: reading, skill, graphic organizer, diagram, map, comprehension, visualization, functional literacy, assessment.

References

- 1 Orazbaeva, G.S., Ageeva, L.E., & Agranovich, E.N. (2025). Kompleksnaia psikhologo-pedagogicheskaiia podderzhka uchashchikhsia nachalnykh klassov pri obuchenii chteniuiu [Comprehensive psychological and pedagogical support for primary school students in learning to read]. *Izvestiia Kazakhskogo Universiteta Mezhdunarodnykh otnoshenii i Mirovykh yazykov imeni Abylai khana. Seriiia "Pedagogicheskie nauki" — Bulletin of Kazakh Abylai Khan University of International Relations and World Languages. Series "Pedagogical Sciences"*, 76(1), 492–514. DOI: 10.48371/PEDS.2025.76.1.032 [in Russian].
- 2 PISA. (2021). Draft analytical framework. [www.oecd.org](https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2021-assessment-and-analytical-framework.htm). Retrieved from <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2021-assessment-and-analytical-framework.htm>
- 3 Ponomarenko, M. (2024). Razvitiie i otsenka funktsionalnoi gramotnosti shkolnikov na osnove mezhdunarodnykh issledovaniui [Development and assessment of students' functional literacy based on international studies]. *Vestnik Kazakhskogo Natsionalnogo Pedagogicheskogo Universiteta imeni Abaia. Seriiia: Filologicheskie nauki — Bulletin of Abai Kazakh National Pedagogical University. Series: Philological Sciences*, 3(89), 104–111. DOI: 10.51889/2959-5657.2024.89.3.013 [in Russian].
- 4 Sliamkhan, M.M., & Kaiynbaev, Zh.T. (2022). Qazaqstan oqushylarynyn funktsionaldyq sauattylyq dengeii zhane ony zhetildiru zholdary [The functional literacy level of Kazakhstani students and ways to improve it]. *Abylai khan atyndagy Qazaq khalyqaralyq qatynastar zhane Alem tilderi universiteti. "Pedagogika gylymdary" seriiiasy — Bulletin of Kazakh Abylai Khan University of International Relations and World Languages. Series "Pedagogical Sciences"*, 66(3), 259–273. DOI: 10.48371/PEDS.2022.66.3.021 [in Kazakh].
- 5 Li, M., Murphy, P.K., Wang, J., Mason, L.H., Firetto, C.M., Wei, L., & Chung, K.S. (2016). Promoting reading comprehension and critical-analytic thinking: A comparison of three approaches with fourth and fifth graders. *Contemporary Educational Psychology*, 46, 101–115. DOI: 10.1016/j.cedpsych.2016.05.002
- 6 Berdikulova, A., & Qapantaiqyzy, Sh. (2022). Til uiretude oqylym dagdysyn qalyptastyru maselesi zhainynda [On the problem of forming reading skills in language teaching]. *Yasaui universitetinin khabarshysy — Bulletin of Yasawi University*, 4(126), 351–361. DOI: 10.47526/2022-4/2664-0686.30 [in Kazakh].
- 7 Alba, M. (2022). Using mind mapping software in developing EFL learners' vocabulary. *Journal of New Advances in English Language Teaching and Applied Linguistics*, 4(1), 816–830. DOI: 10.22034/jeltal.2022.4.1.8
- 8 Miyatbekova, Z.U., Zhumagulova, Zh.Zh., & Abitova, G.O. (2020). Koptildi bilim berude CLIL tekhnologiiiasyn qoldanudyn erekshelekteri [Features of using CLIL technology in multilingual education]. *Qazaqtany*, 8, 189–194. Retrieved from <https://auezov.edu.kz/media/attachments/2022/03/28/34-...-188-193.pdf> [in Kazakh].
- 9 Sari, N.K., et al. (2019). Promoting students' reading comprehension using graphic organizer: A classroom action research. *International Journal of Language Teaching and Education*, 3(2), 118–129. DOI: 10.22437/ijolte.v3i2.7394
- 10 Poma Solier, T.Z. (2025). Graphic organizer: Methodological strategy for meaningful student learning. *Cakrawala Pendidikan*, 44(1), 227–237. DOI: 10.21831/cp.v44i1.47428

- 11 Praveen, S.D., & Rajan, P. (2013). Using graphic organizers to improve reading comprehension skills for middle school ESL students. *English Language Teaching*, 6(2), 155–170. DOI: 10.5539/elt.v6n2p155
- 12 Imsa-ard, P. (2022). Reading better?: Enhancing Thai EFL secondary school students' reading comprehension abilities with the use of graphic organizers. *English Language Teaching*, 15(5), 1–13. DOI: 10.5539/elt.v15n5p1
- 13 Albufalasa, M. (2019). The impact of implementing graphic organizers on improving EFL students' reading comprehension of narrative texts and motivation. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 8(4), 120–129. DOI: 10.7575/aiac.ijalel.v.8n.4p.120
- 14 Kurniaman, O., & Zufriady, Z. (2019). The effectiveness of teaching materials for graphic organizers in reading in elementary school students. *Journal of Educational Sciences*, 3(1), 48–62. DOI: 10.31258/jes.3.1.p.48-62

Information about the authors

Akhmetova G.S. (contact person) — PhD, Senior Lecturer, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan; e-mail: gulnarakzkk@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4608-1996>

Ryspayeva D.S. — Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Sh. Ualikhanov Kokshetau University, Kokshetau, Kazakhstan; e-mail: goldensunrise@mail.ru; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7620-2301>

Mussina A.B. — M.A. in Education, Lecturer, Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan; e-mail: asel_m8383@mail.ru; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8513-7417>